કાઠિયાવાડ ઇલાકાની
ભૂગોળ વિદ્યા.

ખાતા ને ડિક્ટેશન સાથે.

પ્રગટ કરનાર

વાડીલાલ વિ. સોમચંદ સંઘવી.
ધ્રાંગધ્રા—કાઠિયાવાડ.

પ્રથમાવૃત્તિ.

પ્રત ૧૦૦૦.

અમદાવાદ
આર્યોદય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપી.
સંવત ૧૯૫૦ સને ૧૮૯૪.

કિમ્મત એક આનો.

કાઠિયાવાડ ઇલાકાની

ભૂગોળ વિદ્યા.

વાતો ને ડિક્ટેશન સાથે.

પ્રગટ કરનાર

વાડીલાલ વિ. સોમચંદ સંઘવી.

ધ્રાંગધરા—કાઠિયાવાડ.

પ્રથમાવૃત્તિ.

પ્રત ૧૦૦૦.

અમદાવાદ

આર્યોદય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપી.

સંવત ૧૯૫૦ સને ૧૮૯૪.

કિમ્મત એક આનો.

કાઠિયાવાડ ઇલાકાની ભૂગોળ.

જાણવાજોગ વ્યાખ્યાઓ.

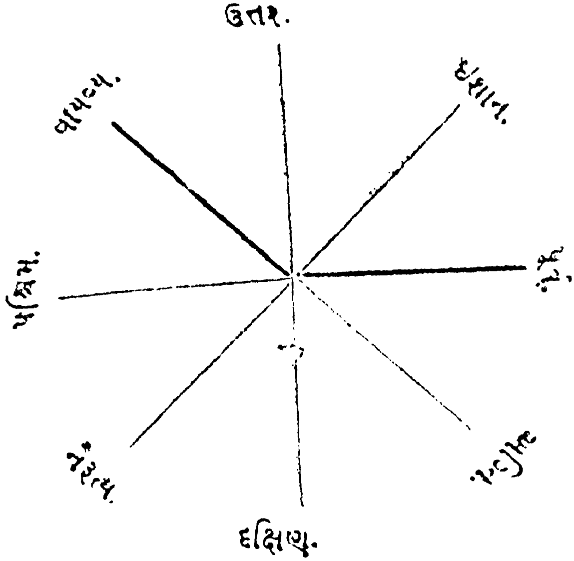
આપણે જે પૃથ્વી ઉપર રહીએછીએ તે ઘણી મોટી છે. અને ગોળ દડા જેવી છે. ભૂ એટલે પૃથ્વી, ને પૃથ્થી ગોળ છે એટલે તેનું બીજુ નામ ભૂગોળ કહીએ તોપણ ચાલે. ભૂગોળવિધા કહેતાં પૃથ્વીના ગોળા સબંધીનું જ્ઞાન.

પૃથ્વીના મોટા ભાગ પાંચ છે. તેમાં સૌથી મોટો ને જૂનો એશિઆખંડ છે. એ એશિઆખંડમાં મોટા બાર દેશો આવેલા છે. તેમાંના હિંદુસ્તાન દેશમાં ૧૪ રાજ્યવિભાગ પડેલા છે. તેમાંના મુંબઇ ઇલાકામાં ગૂજરાત પ્રાંતના કાઠિયાવાડ ઈલાકામાં આપણે રહીએ છીએ. પૃથ્વીના મોટા ભાગને ખંડ કહેછે. ખંડના મોટા ભાગને દેશ કહે છે. દેશના મોટા ભાગને પ્રાંત કહેછે. પ્રાંતના ભાગને સંસ્થાન કે જીલ્લા કહેછે. સંસ્થાન એટલે દેશીરાજાનો મૂલક, ને જીલ્લા એટલે નામદાર ઇંગ્રેજ સરકારનો મૂલક. જે પ્રાંતમાં ઘણા સંસ્થાનો કે જીલ્લા આવેલા હોય તેને ઇલાકો કે એજન્સી કહેછે.

---

(૧) જમીનના જે ભાગને ચારે બાજૂએ ફરતું પાણી હોય તેને બેટ કહેછે. (૨) જમીનનો થોડો ભાગ ઉંચો હોય તેને ડુંગર અને વધારે ઉંચો હોય તેને પર્વત કહેછે. (૩) જે જમીનનો ભાગ સપાટ હોય તેને મેદાન કહેછે. (૪) ચારે બાજૂએ જમીનના કોઇ ભાગપર થોડી થોડી ઉંચી ડુંગર જેવી પાળ અને વચમાં પાણી હોય તેને તળાવ કે સરોવર કહેછે. (૫) મીઠા પાણીનો પ્રવાહ સરોવર કે પર્વતમાંથી નીકળી ઘણા ગાઉ સુધી ચાલી સમુદ્ર કે હરકોઇ જગ્યાએ મળે તેને નદી કહેછે. (૬) જે ગામની પાસે દરીઆનો માલ ચડતો ઉતરતો હોય તેને બંદર કહેછે. (૭) જે ઠેકાણે આગગાડી (રેલવે)માં માણસો બેસતા હોય અને માલ ચડતો ઉતરતો હોય તેને સ્ટેશન કહેછે. (૮) જમીનની અણી લાંબી વધી સમુદ્રમાં ગઇ હોય તેને ભુશિર કહેછે. (૯) ઘણા ગાઉ સુધી ફેલાએલા રેતાવાળા ભાગને રણ કહેછે. (૧૦) સમુદ્રની અણી લાંબી થઈ જમીનમાં ગઇ હોય તેને અખાત કહેછે. (૧૧) અખાતનું મોં પહોળુ હોય તો તેને ઉપસાગર કહેછે. (૧૨) ખારા પાણીના મોટા ભાગને મહાસાગર કહેછે. (૧૩) ખારા પાણીના જે ભાગને સમુદ્ર કહેછે તે મહાસાગર કરતાં નાનો હોયછે. (૧૪) સમુદ્રને મળતા પહેલાં ભરતીનું પાણી માંહે આવે એવું જે નદીનું મુખ પહોળું હોય તેને ખાડી કહેછે. (૧૫) નદી જ્યાંથી નીકળે તેને મૂળ ને જ્યાં મળે તેને મુખ કહેછે (૧૬) પહાડો કે ડુંગરોની વચ્ચે આવેલા નીચા ભાગને ખીણ કહેછે. (૧૭) જે ઠેકાણે નાની નદી મોટી નદીને મળેછે તેને સંગમ કહે છે. (૧૮) દરીઆનું પાણીવારા ફરતી ચડે તેને ભરતીને ઉતરે તેને ઓટ કહે છે. (૧૯) જમીનના જે ભાગને ફરતુ ત્રણ બાજૂએ પાણી અને એ-

ક બાજુએ જમીન હોય તેને દ્વીપકલ્પ કહેછે. કાઠિઆવાડ એ મોટો ત્રીકોણાકાર દ્વિપકલ્પછે.

રોજ સવારે સૂરજ જે બાજુએ ઉગે છે તેને પૂર્વ કે ઉગમણી દિશા કહેછે.

રોજ સાંજે સૂરજ જે બાજુએ જરાપણ દેખાતો નથી (આથમી જાય છે) તેને પશ્ચિમ કે આથમણી દિશા કહેછે.

પૂર્વ દિશા ભણી મોં રાખી ઉભા રહીએ તો જમણા હાથની બાજુએ દક્ષિણ દિશા ને ડાબા હાથની બાજુએ આવે તે ઉત્તર દિશા.

ખૂણા.

પૂર્વ ને દક્ષિણ દિશા વચ્ચેનો અગ્નિ ખૂણો. દક્ષિણ ને પશ્ચિમ દિશા વચ્ચેનો નૈરૂત્ય ખૂણો.

પશ્ચિમ ને ઉત્તર દિશા વચ્ચેનો વાવ્ય ખૂણો. ઉત્તર ને પૂર્વ દિશા વચ્ચેનો ઇશાન ખૂણો.

કાઠિયાવાડ ઇલાકો.

આગળ જૂના વખતમાં આ ઇલાકો સૌરાષ્ટ્રના નામથી ઓળખાતો હતો, પણ જેવારથી આ ઇલાકામાં કાઠી લોકો આવીને વસ્યા અને કેટલીક લુંટો કરી પૈસો મેળવી આ ઇલાકાનો કેટલોએક મૂલક જીતી લીધો ત્યારથી "કાઠિયાવાડ" નામ પડયું. એટલુંજ નહીં પણ પોતાના રાજના પ્રદેશનું નામ કાઠિયાવાડ પાડયું. જે હાલ પણ કાઠિયાવાડ પ્રાંત કહેવાય છે. ફકત હાલ જૂનાગઢનો પ્રદેશ છે તે સ્વતંત્ર રહ્યો. તેથી તેણે પોતાના મૂલકનું નામ સૌરાષ્ટ્ર આબાદ રાખ્યું, જેનો અપભ્રંશ થતાં હાલ સોરઠ નામથી ઓળખાય છે. કાઠિયાવાડ એ મોટો દ્વીપકલ્પ છે. તેનું ક્ષેત્રફળ આશરે ૨૩૫૦૦ માઈલ છે. તેની લંબાઇ પૂર્વ પશ્ચિમ ૨૦૦ માઇલ અને પહોળાઇ ઉત્તર દક્ષિણ ૧૭૦ માઇલ છે. કુલ વસ્તી ૨૮ લાખ માણસની છે. ને આખા ઇલાકાની ઉપજ સુમારે ૧૫૩૦૦૦૦૦ ની છે. જેમાં ૧૮૮ સંસ્થાનો છે. તે સિવાય બીજા ગામો ઘણા છે.

સિમા—ઉત્તરે—કચ્છનો અખાત, કચ્છનું રણ ને રાધણપુર સંસ્થાન; દક્ષિણે ને પશ્ચિમે—અરબી સમુદ્ર. પૂર્વે ખંભાતનો અખાત ને અમદાવાદ જીલ્લો.

એકંદર જાણવાજોગ બીના.

આ પ્રાંત સપાટ છે ફકત કોઇ કોઇ જગ્યાએ ડુંગરો છે પણ ઘણા થોડા.

ધર્મ—વેદ, શીવ, વૈશ્નવ, જૈન, મુસલમાની ને સ્વામીનારાયણ વગેરે.

પેદાશ—ઘઉં, બાજરી, કપાશ, મગ, મઠ, અડદ, ચણ્યા, ગંટી, જવ, તલ, ડાંગર, કાંગ, કળથી, વાલ, શેરડી, મીઠું વગેરે.

જાત્રાનાં ઠેકાણાં—ગીરનાર-ત્યાં શ્રાવકો તથા બીજા હીંદુઓના દેરાં છે. શેત્રુંજો—એના ઉપર શ્રાવકોના દેરાં છે. દ્વારકા—એમાં રણછોડજીનું દેરૂં છે. ગઢડા ને મુળી—એ બેમાં સ્વામીનારાયણનાં પંથના ધામ છે. દાતાર—એ ડુંગર ઉપર મુસલમાનના પીરની જગ્યા છે. બેટ—એમાં સતભામા, રાધીકાજી, લક્ષ્મીજીનાં દેવળ છે. સુદામાપુરી, ગુપ્ત પ્રયાગ, તુળશીસ્યામ; માધવપુર, પ્રભાસપાટણ કે સોમનાથ, વગેરે.

મોટાં ગામ—જુનાગઢ, ભાવનર, જામનગર, ધ્રાંગધરા, મોરબી, ગોંડલ, પોરબંદર, વાંકાનેર, પાલીટાણા, ધ્રોળ, લીંબડી, રાજકોટ, વઢવાણ, જાફરાબાદ, વળા, લખતર, બાટવા, જસદણ, સાયલા, ચુડા, મુળી, લાઠી, બજાણા, વીરપુર, કોટડા સાંગાણી, માળીઆ, જેતપુર, પાટડી, મેંગણી, ગવરીદડ, પાલ, ગઢકા, નળીઆ, દેવાણી, વાંસાવડ, ડેડાણ, વડોદ, કોઠારીઆ, જોડીઆ, સીયા, હળવદ, સીહોર, ગઢડા, બોટાદ, અમરાપુર, જોધપુર (જામનું) બગસરા, માંગરોળ, દ્વારકા, વેરાવળ, વવાણીઆ, ધોળાજી, ઝીંઝુવાડા, આમરણ, મહુવા, અમરેલી વગેરે.

બંદર—વવાણીઆ, જોડીઆ, બેડી, સલાયા, દ્વારકા, પોરબંદર, વેરાવળ, માંગરોળ, દીવ, જાફરાબાદ, મહુવા, ભાવનગર, ઘોઘા ને ધોલેરા એ અમદાવાદ જીલ્લાને તાબેછે.

વખણાતી વસ્તુના ઠેકાણા—ધ્રાંગધરા—પથ્થર, પથ્થરના વાસણ, ઘંટી, ઓરસીયા. લીંબડી ને સાયલા–સુડી. વઢવાણ—સાબુ. કુડા—મીઠું. રણની ટીકર ને વાંકાનેર–ચોફાલ. પાટડી—મીઠું. ઝાલાવાડ—જુંમાણા. કાઠિયાવાડ પ્રાંત—કાંબી. ધોરાજી—ધાબળા. બર્ડા–ભેંસ. સાવરકુંડલા–ઢોલીઆ ને લોઢાના કાંટા. થાન–માટીના વાસણ. સીહોર ને મોરબી—ત્રાંબાપીતળનાં વાસણ. જામનગર–કંકુ, બાંધણી, બંધુક, કસબ ને મોતી. ભાલ–ઘઉં. ચોરવાડ–નાગરવેલના પાન. બગસરા–ઓછાડ. જાફરાબાદ—ઘી. કુંતીઆણા–ધાબળીઓ. ધારી–ઘોડાનો સાગાન ને તરવારના મ્યાન.

હુવાખાવાના ઠેકાણાં—બાલાચડી, ગોપનાથ, વેરાવળ, હાથબ, કુડા, (એ ઘોઘા તાબાનું છે.)

બેવડાં નામ—સાયલા–ભગતનું ગામ. શેત્રુંજો–સીદ્ધાચળ. કાઠિયાવાડ—સૌરાષ્ટ્ર. જામનગર—નવાનગર. પોરબંદર–સુદામાપુરી. બર્ડા–જેઠવાડ. વઢવાણ-વર્દ્ધમાનપુરી. સોનગઢ–સોનપરી. જુનાગઢ–જીરણગઢ.

ગાયકવાડ સરકારનો મુલક—ઓખામંડળ, અમરેલી, ધારી, કોડીનાર, દામનગર, ભીમકટા ને શીયાનગર.

ફીરંગી સંસ્થાન—દીવ ને હબસીનું જાફરાબાદ. સરોવર–નળ.

અખાત—કચ્છનો ને ખંભાતનો. રણ–કચ્છનું.

બેટ—બેટ અથવા સંખોધાર, દીવ, પીરમ. શીયાળ, કાળુંભાર (કચ્છના અખાતમાં છે.)

ભૂશિર—જગતપોંઇટ ને દીવ.

પર્વતો—ચોટીલો, શેત્રુંજો, ગીરપર્વત, ગીરનાર બર્ડો, ઢાંગો,

મહાવો, માંડવધાર, લાંબધાર કે મોરધાર, તળાજાનો ડુંગર, શીહોરનો ડુંગર, ગોપનો, આલેચનો ને ઓસમનો વગેરે.

નદીઓ—વઢવાણનો ભોગાવો, લીંબડીનો ભોગાવો, ઘેલો, બાંભણ, મચ્છુ, શેત્રુંજી, માલણ, ધાતરવડી, બગડ, રાવડી, સુકભાદર, ભાદર, ગોંડલી, ઓઝત, હીરણ, સોમત, સાંગવડો, રાવાવતી, આજી, મચ્છુંદ્રી વગેરે.

નદીનું નામ	ક્યાંથી નીકળી.	નદીઉપર શેહેરો ને ગામો.	ક્યાં જાયછે.
વઢવાણનો ભોગાવો.	થાંગાના ડુંગરમાંથી.	વઢવાણ,શીયાણી,જાંબુવગેરે	ભાલમાં ફેલાયછે.
લીંબડીનો ભોગાવો.	,,	વરોદ,લીંબડીને પાણસીણા.	,,
ફલકુ.	રાવળીઆવદરના તળાવમાંથી.	નારીચાણા, બાવળી, ધ્રાંગધરા ને માલવણ.	કચ્છનાં રણમાં.
બાંબાણ.	ગાંડવધારમાંથી.	સુસવાવ વાંટાવદર ને ટીકર.	કચ્છના રણમાં.
મચ્છુ.	ચોટીલામાંથી.	મહીકા, વાંકાનેર, પંચાસીયા, મોરબી ને માળીયા.	,,
શેત્રુંજી.	ગીરપર્વતમાંથી.	ડાઠા, ચોક, પાલીટાણા ને તળાજા છે.	ખંભાતના અખાતમાં.
માલણ.	મોરધારમાંથી.	ખુટવડા ને મહુવા.	અરબી સમુદ્રમાં.
ધાતરવડી.	ગીરપર્વતમાંથી.	રાજુલા.	,,
બગડ.	શેત્રુંજામાંથી.	ડાઠા.	ખંભાતના અખાતમાં.
રાયડી.	ગીરપર્વતમાંથી.	નાગેશરી ને જાફરાબાદ.	અરબી સમુદ્રમાં.
શુકભાદર.	ચોટીલામાંથી.	રાણપુર ને નાગનેશ.	ખંભાતના અખાતમાં.
ભાદર.	જસદણનાડુંગરમાંથી.	જસદણ, આટકોટ, નવા.	

		ગઢ, ધોળાજી, જેતપર, ઉપ- લેટા, કુંતીઆણા, ગણોદ ને નવીબંદર છે.	અરબી સમુદ્રમાં.
ગોંડલી.	સરધારની ધારમાંથી.	ગોંડલ.	ભાદરને મળે છે.
ઓઝત.	ગીરપર્વતમાંથી.	બાલાગામ ને ઘેડઅગસરા.	,,
હીરણ.	,,	પ્રભાસપાટણ.	અરબી સમુદ્રમાં.
સીંગવડો.	ગીરપર્વતમાંથી.	ઘાંટવડ ને કોડીનાર.	,,
રામાવતી.	બરડામાંથી.	લાલપુરને છીકારી.	કચ્છના અખાતમાં.
ઉંડ.	,,	જાળીઆ ને જોડીઆ.	,,
આજી.	સરધારનાડુંગરમાંથી.	રાજકોટ ને પરધરી.	,,
મચ્છુંદ્રી.	ગીરપર્વતમાંથી.	ઉના ને દેલવાડા.	અરબી સમુદ્રમાં.
ઘી.	બરડામાંથી.	ખંભાળીઆ.	કચ્છનાઅખાતમાં.

આ ઇલાકાના બંદોબસ્ત માટે નામદાર મુંબઇ સરકાર તરફથી રાજકોટમાં પોલી- ટીકલ એજંટસાહેબ રહે છે. અને તેમને મદદ આપવા માટે નીચેના ચાર પ્રાંતમાં આ- શીસ્ટંટ પોલીટીકલ એજંટસાહેબ રહેછે.

ઉત્તરે.	ઝાલાવાડ.	સ્ટેશન.	વઢવાણ કેમ્પ.
દક્ષિણે.	સોરઠ.	,,	જેતલસર.
પૂર્વે.	ગોહેલવાડ.	,,	સોનગઢ.
પશ્ચિમે.	હાલાર.	,,	રાજકોટ.

સરકારી થાણા—ઝાલાવાડ-વઢવાણ કેમ્પ, ચોટીલા, મોઘ-કા, દસાડા, વિઠલગઢ ને પાલીઆદ.

ગોહેલવાડ—સોનગઢ, ચમારડી, ચોક, ડાઠા ને ને બાગરા.

સોરઠ—જેતલસર, બગસરા, લાખાપાદર, ને કેડાણ.

હાલાર—રાજકોટ, માળીઆ, ધ્રાફા, લોધીકા, મૂળીલા.

ઉપરના ચાર પ્રાંત તો મોટા હોવાથી નામદાર સરકારની દેખ-રેખના પણ આ ઇલાકાના દશ પ્રાંત દેશી રાજાઓની જાત ઉપર-થી પાડેલા છે. તે નીચે પ્રમાણે.

૧. ઝાલાવાડ, ૨. ગોહેલવાડ, ૩. ઉંડસરવૈયાવાડ, ૪. બાબરી-આવાડ, ૫. કાઠિયાવાડ. ૬. સોરઠ, ૭. બર્ડો, ૮. હાલાર, ૯. ગ-ળુકાંઠો, ૧૦. ઓખામંડળ.

૧. ઝાલાવાડ.

પેદાશ—ઘઉં, બાજરી, કપાસ, કઠોળ, જુવાર ને ચણા.

સંસ્થાન—ધ્રાંગધરા, વાંકાનેર, લીંબડી, વઢવાણ, સાયલા, ચુડા, લખતર, મુળી ને બજાણા.

મોટા ગામ—ધ્રાંગધરા, વાંકાનેર, લીંબડી, વઢવાણ, સાયલા, ચુડા, લખતર, મુળી, બજાણા, સીથા, હળવદ, ટીકર, ઉમરડા, મે-થાણ, વાંટાવદર, ચરાડવા, કોંઢ. નાગનેશ, ખોડુ, રાગપરા, વઢવાણ સીવીલ સ્ટેશન, શીયાણી, પાણશીણા, થાન, પાટડી, દશાડા, મા-ઘ્રા. ઝીંઝુવાડા, વરતડી, વડોદ, વણોદ, સરા, તલસાણા, વગેરે.

નાના ગામ-અ કેવાળીઆ મોટા, અખીયાણું, અંકેવાળીયુ, ફુવા, કુડા, ગુંદીઆળા, ગેડી, જાંબુ, ઢવાણું, તીથવા, દુધરેજ, દીગ-

સર, ગારીયાણા, પંચાસીઆ, પીંપળી, બાવળી, અગાઢાણા, ગઢોલ, ભલગામડા, ગાલવણ, મેસરીઆ, મોજીદડ, લુણસર, લટુડા, રંગપુર, લીલાપુર, સાપકડું, હડાળા, માથક.

પર્વતો—ચોટીલો, ઠાંગો, માંડવધાર ને મહાવો. ચોટીલો એ ધ્રાંગધરાથી સરધાર સુધી અને કાઠિયાવાડમાં જસદણ સુધી છે.

નદીઓ—વઢવાણનો ભોગાવો, લીંબડીનો ભોગાવો, ફલકુ, બાંભણ, શુકભાદર, કંકાવટી, વાસણ, ગોમા, ગોડરા, મહા, ચંદ્રભાગા, ને ગચ્છુ.

સરોવર—નળ. **રણ**—કચ્છનું.

સરકારી થાણા--વઢવાણ સીવીલ સ્ટેશન, ભોઇકા, દસાડા, વિઠલગઢ.

વખણાતી વસ્તુ - ધ્રાંગધરા—પથ્થર, પથ્થરના વાસણ. વઢવાણ—સાબુ. લીંબડી ને સાયલા—સુડી. વાંકાનેર ને ટીકકર—દેશી વણકરનું લુગડું. કુડા ને પાટડી—મીઠું. થાન—માટીના વાસણ.

આ પ્રાંતમાં ઝાલા રજપૂતના રાજ્ય હોવાથી આ પ્રાંતનું નામ ઝાલાવાડ પડ્યું.

૨. ગોહેલવાડ.

પેદાશ—ઘઉં, બાજરી, જુવાર, કઠોળ, કપાસ ને શેરડી વગેરે.

સંસ્થાન--ભાવનગર, પાલીટાણા, વળા ને લાઠી.

મોટા ગામ—ભાવનગર, પાલીટાણા, વળા ને લાઠી. સીહોર, ગઢડા, મહુવા, બોટાદ, ઉમરાળા, ધોળા, કુંડલા, મોખડકા, ગારીઆધર, તળાજા, રાજુલા, ભૂમલી, ટાણા, ત્રાપજ, ખુંટવડા, ચમારડી, પીંપ-

બાલા, લીલીઆ, વીજપડી, વાવડી, ડુંગર, બાઢડા, લીંમડા, ઢસા, સાણથુકા, ગઢેચી, કોળીઆક, નીંગાળા, પચ્છેગામ વગેરે.

નાના ગામ--આમરડી, ઉગામેડી, આમલપુર, કાનપુર, ખો- પાળા, ચીત્રાવાવ, જલાલપુર, જુનાસાવર, ઝમરાળા, તુરકા, ધામ- ણુકા, ધાંધળી, નોંઘણુવદર, પીઠવડી, પરવડી, ભામોદરા, બીંગરાડ, ભંડારીઆ, બોજાવદર, માંડવી, મીઠાવડ, મુગલાણુ, મોટીધરાઇ, દાંઓર, દેવગાણા, દરેડ, રોહીસાલા, રામણુકા, વાઘનગર, વાલુકંડ, લોલીઆણું, લાઠીદડ, સુલતાનપુર, સણોસરા, સોનપરી, હડમતી- આ વગેરે.

પર્વતો—શેત્રુંજો, મોરધાર, લાંબધાર, તળાજાનો ડુંગર ને સી- હોરનો ડુંગર. શેત્રુંજો-આ પર્વત ઉપર ઘણો પૈસો ખરચી શ્રાવક સો- કોએ દેરાસરો બંધાવેલ છે. અને ત્યાં હર વરસ કારતકી પુનમ ને ચૈતરી પુનમે મેળો ભરાય છે.

નદીઓ—શેત્રુંજી, ગાલણુ, બગડ ને ઘેલો, ભાવનગરની ખાડી, કાળુભાર.

બંદર—ભાવનગર, ગહુત્રા, સુલતાનપુર વગેરે.

ગાયકવાડ સરકારનો મુલક--દામનગર, બીમકટા, શીયા- નગર, મોણપુર વગેરે.

સરકારી થાણા—સોનગઢ, ચમારડી ને બાબરા.

વખણાતી વસ્તુ—ભાલ-ઘઉં. શીહોર—ત્રાંબા પીતળના વા- સણ.—સાવરકુંડલા-લોઢાના કાંટા ને ઢાલીઆ.

આ પ્રાંતમાં ગોહેલ રજપૂતનું રાજ્ય હોવાથી આ પ્રાંતનું નામ ગોહેલવાડ પડયું.

૩ ઉંડસરવૈયાવાડ.

પેદાસ—ઘઉં, બાજરી, કપાસ, જુવાર ને કઠોળ.

સંસ્થાન તથા મોટા ગામ--ડાઠા, ચોક ને ગણુધોળ.

નાના ગામ--મોણુપર, પસવી, વગેરે આ પ્રાંતમાં બધા નાના ગામ છે.

પર્વતો—મોરધાર ને લાંબધાર.

નદીઓ—શેત્રુંજી, બગડ.

સરકારી થાણા—ડાઠા ને ચોક.

આ પ્રાંતમાં સરવૈયા રજપૂતોનું રાજ્ય હોવાથી "સરવૈયા" ને આ પ્રાંતની જગ્યા ઉંડાણમાં આવવાથી ઉંડ સરવૈયાવાડ નામ પડયું.

૪. બાબરીયાવાડ.

પેદાશ—કપાસ, બાજરી, જુવાર, કઠોળ, શેરડી વગેરે.

સંસ્થાન તથા મોટા ગામ—જાફરાબાદ ને ડેડાણ. જાફરારાબાદ એ હબસીનું રાજ છે.

નાના ગામ—નાગેશરી, ટીંબી, વડાલ, રાજુલા, બારકોટ, ધારાબંદર, મોહાપાર, માણસા. લોઢપર, જામકા, વાંઢ વગેરે.

પર્વતો—ગીર પર્વત તેનો થોડો ભાગ આ પ્રાંતમાં આવેલો છે ને બાકીનો ઘણો ભાગ સોરઠમાં છે.

નદીઓ—ધાતરવડી, રાયડી, ગાલણુ, ઘેળાદ્રી, રૂપેણુ વગેરે.

બંદર—જાફરાબાદ.

સરકારી થાણા—ડેડાણુ.

આ પ્રાંતમાં બાબરીઆ કાઠીનું રેહેઠાણુ હોવાથી આ પ્રાંતનું નામ બાબરીઆવાડ પડયું.

૫. કાઠિયાવાડ.

પેદાશ—ઘઉં, બાજરી, કપાસ, કઠોળ, શેરડી વગેરે.

સંસ્થાન—જેતપુર, જસદણ, અમરેલી વાંસાવડ ને બગસરા.

મોટા ગામ—જેતપુર, જસદણ, અમરેલી, વાંસાવડ, બગસરા, બીલખા, મેંદરડા, વડીઆ, શેખના પીપળીઆ, કુંકાવાવ, ચીતલ, લુણુંધાર, વીંછીઆ, ધારી, ચોટીલા, આણંદપુર, પાલીઆદ, બાબરા, કોટડા, પીઠા, સુદાગડા વગેરે.

નાના ગામ—અકાળા, કાળાસર, કરીઆણા, કુંદણી, કાનપુર, કુબા, ખીજડીઆ, ચરખા, જરખીઆ, જાનબાઇની દેરડી, ઢોલરવા, થાણાદેવળી, ધાંધલપુર, પટણા, બરવાળા, ભડલી, ભીમોરા, મેવાસા, મોટી ગરમલી, મોણવેલ, વાઘણીઆ, વડેરા, વાંઢીઆ, વેકરી, શેડુભાર, સણોસરા, સેજકપર, સમઢીઆલા, હાલારીઆ વગેરે.

પર્વતો—ઢાંગો, ચોટીલો, મદાવો ને માંડવધાર.

નદીઓ—ભાદર, મધુમતી, ગોંડલી, શેત્રુંજી, શુકભાદર, ગોમા વગેરે છે.

ગાયકવાડ સરકારનો મુલક—અમરેલી ને ધારી.

સરકારીથાણા—ચોટીલા, પાલીઆદ, જેતપુર, લાખાપાદર, બાબરા, બગસરા, બીલખા, મેંદરડા, ચીતલ.

આ પ્રાંત કાઠી લોકોની રેણાકનું હતું તેથી આ પ્રાંતનું નામ કાઠિયાવાડ પડયું.

૬. સોરઠ પ્રાંત.

પેદાસ—ઘઉં, બાજરી, કપાસ, કઠોર, જુવાર, શેરડી વગેરે.

સંસ્થાન—જૂનાગઢ, બાંટવા, માંગરોળ, અમરાપુર, કોડીનાર ને દીવ.

મોટા ગામ—જુનાગઢ, બાંટવા, માંગરોળ, અમરાપુર, કોડીનાર, દીવ, વેરાવળ, પ્રભાસપાટણ, કુંતીઆણા, ઉના, વણથળી, માણાવદર, રાણપુર, માણેકવાડા, જેતલસર, વાડાસડા, ગીદડ, ભેંસાણ, ચોરવાડ, સુત્રાપાડા, નીલાખા, હાટીના માળીઆ, શીલ, વડાળ, ગાધકડા, કેશોદ, દેલવાડા, નાગેશરી, ભેરાઇ, વીસાવદર વગેરે.

નાના ગામ—અજાબ, ખડીઆ, ઘેડબગસરા, તોરી, ઘોઘલા, નાંગડી, નવાગઢ, બાલાગામ, બગડુ, ભંડુરી, ઝુંઝરવાડા, મજેવડી, મેંયારી, લીંબુડી, વેકરી, શેરગઢ, સણોસરા વગેરે.

પર્વતો—ગીરપર્વત ને ગીરનાર.

નદીઓ—ભાદર, ઉબેણ, સરસ્વતી, મેઘળ, રાવળ, ઓઝત, સીંગવડો, હીરણ, મધુમતી, મચ્છુંદ્રી, સોન, સુરેખા, સોમત, કપીલા, ધુધી, સાવળી, કાંબ વગેરે.

બંદર—દીવ, વેરાવળ, કોડીનાર, માંગરોળ, શીલ વગેરે.

ગાયકવાડ સરકારનો મુલક—કોડીનાર.

બેટ—દીવ.

ફીરંગી સંસ્થાન—દીવ.

સરકારી થાણા—જેતલસર.

જાત્રા કરવાનાં સ્થળ—ગીરનાર એ પ્રર્વત ઉપર હીંદુલોકોની જાત્રાઓની જગ્યાઓ છે. પ્રભાસપાટણ, તુલશીસ્યામ.

વખણાતી વસ્તુ—ચોરવાડમાં નાગરવેલનાં પાનને માંગરોલમાં સોપારી થાય છે.

આ પ્રાંત અસલ સૌરાષ્ટ્રના નામથી ઓળખાતો હતો. પરંતુ તેનો અપભ્રંશ થતાં હાલ સોરઠ નામથી ઓળખાયછે.

૭ બર્ડો કે જેઠવાડ.

પેદાશ—બાજરી, જુવાર, કપાસ, કઠોળ, વગેરે.

સંસ્થાન તથા મોટા ગામ—પોરબંદર, માધવપુર, નવીબંદર, રાણાવાવ, કંદોરડા, અડવાણા, મીયાણી, છાંયા, મોઢવાણા, વગેરે.

નાના ગામ—અડોદર, આશીયાપાટ, આદતીઆણા, કડછ, ખીરસરા, ગોરશર, ચીંગરીઉ, નાગકાસોઢાણા, પાતા, પાંડાવદર, ફટાણા, બરેજ, બીલેશ્વર, બોરડી, બાપોદર, બખલા, બગવદર, બોખીરા, ભડવેલોદર, ભોદ, મુળમાધવપોર, રાનીયું, વડવાળા, શ્રીનગરા વગેરે.

પર્વતો—બર્ડો ને ગોપનો

નદીઓ—ભાદર, ઓઝત, વરતુ, બીલેશરી વગેરે.

બંદર—પોરબંદર, નવીબંદર, મીયાણી, માધવપુર વગેરે.

આ પ્રાંતમાં બર્ડો પર્વત આવવાથી બર્ડો નામ પડયું. તેમજ જેઠવા રજપૂતનું રાજ્ય હોવાથી જેઠવાડ પણ કહેવાયછે.

૮ હાલાર.

પેદાશ—ઘઉં, બાજરી, કપાસ, કઠોળ, જુવાર, શેરડી, વગેરે.

સંસ્થાન—જામનગર, ગોંડલ, ધ્રોળ, ધ્રાફા, રાજકોટ, કોટડા સાંગાણી, વીરપુર, વગેરે.

મોટા ગામ—જામનગર, ગોંડલ, ધ્રોળ, ધ્રાફા, રાજકોટ, કોટડાસાંગાણી, વીરપુર, આમરણ, ખંભાળીઆ, જોડીઆ, ભાણવડ, જોધપુર જામનું, જામકંદોરણા, સલાયા, ધુંવાવ, લાલપુર, બાલંભા, આટકોટ, હડીઆણા, ઉરાણ, પડાણા, પરધરી, કાળાવડ, બેડીબંદર, જાંબુડા, ધોળાજી, ઉપલેટા, સરસાઇ, ભાયાવદર, છત્રાસા, પાટણવાવ, બોખરી, સુલતાનપુર, મોવૈયા, ખાખીજાળીઆ, સુપેડી, મોટી મા-

રડ. પાનેલી, ગણોદ, સરપદર, જાળીયા, સરધાર, લતીપુર, કુવાડ-વા, ગુરગઢ, સોઢીકા, મૂળીલા, સાતુદડ, વાવડી, લોધીકા, મેંગણી. વગેરે.

નાના ગામ—અરડોઈ, કોઠારીઆ, કોટડાનાયાણી, કોલકી, ખીરસરા, ખારચીઆ, ખરેડી, ગવરીદડ, ગઢકા, ગુંદા, ચિત્રાવડ, છી-કારી, જાળીઆદેવાણી, જેતલસર, જાળીઆ, ઝીંઝુડા, ઢાંક, નેકના-મ, પાલ, બાલાચડી, ભાડવા, ભલસાણું, ભંડારીઆ, ભાણેલા, ભા-ટીઆ, મોટા વડાલા, માખાવડ, રાજપરા, રાવળ, રામોદ, વડાળી, વેરાડ, વંથળી, શાપર, સરોદડ, હડમતાળા વગેરે.

પર્વતો—બડો, ગોપ, ઢાંગો, આલેચ, ઓસમનો.

નદીઓ—રંગમતી, નાગમતી, ગોંડલી, ડેગાઇ, મોજ, ઉંડ, આજી, ધી, રાગાવતી, ધોડાધ્રોઇ વગેરે.

બંદર—જામનગર, જોડીઆ, સલાયા, વગેરે.

સરકારી થાણા—રાજકોટ, ધ્રાફા, લોધીકા, મૂળીલા વગેરે.

જાણવા જોગ બીના—જામનગર—એની નજદીકના દરીઆ-માંથી મોતી નીકળે છે. પણ જોઇએ તેવા સુધારવામાં આવતા ન-થી. ખંભાળીઆ—તેની નજદીક આગળપર લોઢું નીકળતું હજુ પણ ત્યાં લોઢાની ખાણો છે.

આ પ્રાંતમાં હાલાજી નામના જાડેજા રજપૂતનું રાજ્ય હોવાથી આ પ્રાંતનું નામ હાલાર પડ્યું.

૯ મચ્છુકાંઠો.

પેદાશ—બાજરી, જુવાર, કપાસ, અડદ, વગેરે.

સંસ્થાન તથા મોટા ગામ—મોરબી, માળીઆ, વવાણીઆ, ટંકારા, દઇસરા, આમોદ, ખાખરેચી વગેરે.

નાના ગામ—જેતપુર, ચાંટીલા, સરવડ, મેઘપર, આંબરડી, વેલા, કોલુ, બગસરા, વાવડી, વગેરે.

નદીઓ—મચ્છુ, ડેમાઇ, ઘોડાધ્રોઇ, વગેરે.

બંદર—વવાણીઆ. **સરકારી થાણું**—માળીઆ.

આ પ્રાંતમાં મચ્છુ નદી વહે છે જેથી મચ્છુકાંઠો નામ પડયું.

૧૦ ઓખામંડળ.

પેદાશ—બાજરી, જુવાર ને કઠોળ.

મોટા ગામ—દ્વારકા, બેટ, સંખોધાર, વસવાળા ને આરંભડા વગેરે.

નાના ગામ—કચ્છીગઢ, પોશીતર, ધીણાકી, મઢી, ઓપી વગેરે.

નદીઓ—ઓખા ને ગોમતી. **બંદર**—દ્વારકા.

જાણવાજોગ બીના.

ઓખામંડળ—એ ગાયકવાડ સરકારનો મુલક છે.

દ્વારકા—એમાં રણછોડજીનું દેરૂં છે. ને ત્યાં હરવરસ જાત્રાળુ લોકો જાત્રા કરવા આવેછે. અને ત્યાંથી કેટલાક લોકો શંખ, ચક્ર ને ગદા વગેરેની છાપો લે છે.

આ પ્રાંતમાં ઓખા નામના રાક્ષસનું રહેઠાણ હોવાથી ઓખા અને આ પ્રાંતનો ભાગ જુદો પડવાથી મંડળ જેથી ઓખામંડળ નામ પડયું.

નામદાર હિંદની સરકારે કાઠિયાવાડ ઇલાકામાં વર્ગ વાર સાત કલાસ કરેલા છે, તે મધ્યેના ચાર કલાસ નીચે પ્રમાણે.

પહેલો કલાસ.

સંસ્થાન અટક.	રાજ્યકર્તાની જાત.	ઉપજ.	તાબાનાં ગામ
જુનાગઢના નવાબ.	બાબી મુસલમાન.	૨૭ લાખ	૮૯૦
ભાવનગરના રાવળ.	ગોહેલ રજપૂત.	૨૬ લાખ	૬૪૫
જામનગરના જામ	જાડેજા રજપૂત.	૨૪ લાખ	૬૩૧
ધ્રાંગધરાના રાજ.	ઝાલા રજપૂત.	૫ લાખ	૧૨૯
મોરબીના ઠાકોર	જાડેજા રજપૂત.	૮ લાખ	૧૩૬
ગોંડલના ઠાકોર.	જાડેજા રજપૂત.	૧૪ લાખ	૧૭૪
પોરબંદરના રાણા.	જેઠવા રજપૂત.	૫ લાખ	૧૦૩

ઉપલા સંસ્થાનોને દીવાની તથા ફોજદારી કામમાં કુલ અખત્યાર છે.

બીજો કલાસ.

વાંકાનેરના રાજ.	ઝાલા રજપૂત.	૨ લાખ	૮૭
પાલીટાણાના ઠાકોર.	ગોહેલ રજપૂત.	૨ લાખ	૮૭
ધ્રોળના ઠાકોર.	જાડેજા રજપૂત.	૧॥ લાખ	૬૫
લીંબડીના ઠાકોર.	ઝાલા રજપૂત.	૪ લાખ	૭૨
રાજકોટના ઠાકોર.	જાડેજા રજપૂત.	૨ લાખ	૬૧
વઢવાણના ઠાકોર.	ઝાલા રજપૂત.	૪ લાખ	૩૧
જાફરાબાદના સીદી.	હબસી મુસલમાન.	૪૫ હજાર	૧૨

બીજા કલાસના સંસ્થાનોને ફોજદારી કામમાં મોતની શિક્ષા માટે પોલીટીકલ એજંટ સાહેબની મંજુરી માગવી પડે છે, અને દીવાની કામમાં કુલઅખત્યાર છે.

ત્રીજો કલાસ.

વળાના ઠાકોર.	ગોહેલ રજપૂત.	૧ાા લાખ	૩૮
લખતરના ઠાકોર.	ઝાલા રજપૂત.	૭૫ હજાર	૫૧
બાંટવાના બાબી.	બાબી મુસલમાન.	૪ લાખ	૫૬
જસદણના રાજા.	કાઠી ખાચર.	૧ાા લાખ	૬૧
સાયલાના ઠાકોર.	ઝાલા રજપૂત.	૬૫ હજાર	૩૮
ચુડાના ઠાકોર.	ઝાલા રજપૂત.	૧ લાખ	૧૪

ત્રીજા કલાસના સંસ્થાનોને ફોજદારી કામમાં સાત વર્ષ સુધી સખ્ત કેદ તથા દશ હજાર રૂપીઆ સુધીના દંડ, અને દીવાની કામમાં વીશહજાર રૂપીઆ સુધીનાં દાવા ફેસલ કરવાનો અખત્યાર છે.

ચોથો કલાસ.

મુળીના ઠાકોર.	પરમાર રજપૂત.	૧ લાખ	૧૯
લાઠીના ઠાકોર.	ગોહેલ રજપૂત.	૧ લાખ	૧૨
બજાણાના મલેક.	મલેક મુસલમાન.	૧ લાખ	૨૭
વીરપુરના ઠાકોર.	જાડેજા રજપૂત.	૩૯ હજાર	૧૩
કોટડાના ઠાકોર. (સાંગાણી)	જાડેજા રજપૂત.	૧ લાખ	૧૮
જેતપુરના રાજા.	વાળા—કાઠી.	૮ લાખ	૧૪૪
માળીઆના ઠાકોર.	જાડેજા રજપૂત.	૬૦ હજાર	૧૨
પાટડીના ગામ.	કણબી દેશાઈ.	૪૫ હજાર	૭

ચોથ: કલાસના સંસ્થાનોને ફોજદારી કામમાં ત્રણ વર્ષ સુધી સખ્ત કેદ તથા પાંચ હજાર રૂપિઆ સુધી દંડ કરવાનો અને દિવાની કામમાં દશહજાર રૂપિઆ સુધીના દાવા ફેસલ કરવાનો અખત્યાર છે.

ઝાલાવાડ.

પહેલા કલાસનું રાજ—ધ્રાંગધરા. બીજા કલાસના રાજ—વાંકાનેર, વઢવાણ, લીંબડી. ત્રીજા કલાસના રાજ—લખતર, સાયલા, ચુડા. ચોથા કલાસનાં રાજ—મુળી, બજાણા ને પાટડી.

ગોહેલવાડ.

પહેલા કલાસનું રાજ—ભાવનગર. બીજા કલાસનું રાજ—પાલીટાણા. ત્રીજા કલાસનું રાજ—ગાળા ને જસદણ. ચોથા કલાસનું રાજ—લાઠી.

સોરઠ.

પહેલા કલાસનું રાજ—જૂનાગઢ. બીજા કલાસનું રાજ—માંટવા.

હાલાર.

પહેલા કલાસના રાજ—જામનગર ગોંડલ ને મોરબી. બીજા કલાસના રાજ—ધ્રોળ ને રાજકોટ. ચોથા કલાસના રાજ—વીરપુર, (કોટડા) સાંગાણી.

આગગાડીના રેલવે સ્ટેશનો (કાઠિયાવાડમાં આવેલાં તે).

બી. બી. એન્ડ. સી. આઈ. રેલવેપર આવેલાં સ્ટેશનો—વઢવાણકેમ્પ, લખતર, લીલાપુર ને સાબલી.

ભાવનગર, ગોંડલ પોરબંદર, જૂનાગઢ રેલ્વેપર આવેલાં સ્ટેસનો.

વઢવાણ કેમ્પથી ભાવનગર સુધીનાં—વઢવાણકેમ્પ, વઢવાણ શેહેર, લીંબડી, ચુડા, રાણપુર, કુંડલી, બોટાદ, નિંગાળા, ઉજળવાવ, ધોળા, સણોસરા, સોનગઢ, શિહોર, વરતેજ ગઢેચી ને ભાવનગર.

ધોળાથી પોરબંદર સુધીનાં—ધોળાજંકશન, જાળીઆ, ઢસા, લાઠી, ચીતલ, લુણીધાર, કુંકાવાવ, ખાખરીઆ, વાવડી, જેતપુર, જેતલસરજંકશન, ધોળાજી, સૂપેડી, ઉપલેટા, ખાખીજાળીઆ, ભાયાવદર, પાનેલી, જામજોધપુર, બાલવા, વાંસજાળીઆ, સખપુર, રાણાવાવ અને પોરબંદર.

જેતલસરથી પ્રભાસપાટણ—(વેરાવળ સુધીનાં) જેતલસરજંકશન, ચોકી, વડાલ, જૂનાગઢ, શાહપોર, લુશાળા, કેશોદ, માળીઆ, ચોરવાડ અને વેરાવળ.

મોરબી, રાજકોટ રેલવેપરનાં સ્ટેશનો

વઢવાણકેમ્પથી મોરબી સુધીનાં—વઢવાણ કેમ્પ. કુકડા, મુળી, સાયલારોડ, ડોળીઆ, થાન, દલડી, વાંકાનેર, ઢુવા અને મોરબી.

વાંકાનેરથી રાજકોટ સુધીનાં—વાંકાનેર જંકશન, વાંકાનેરસીટી, સિંધાવદર, ખોરાણા અને રાજકોટ.

રાજકોટથી જેતલસર સુધીનાં—રાજકોટ, રીબડા, ગોંડલ, વીરપુર અને જેતલસરજંકશન.

ધાતો.

શેરની ધાત.

શેરના અધશેરા-૨
શેરના પાશેરા-૪
શેરના નવટાંકા-૮
શેરના અધોળાં-૧૬
શેરના રૂપિઆભાર-૪૦
૦ાાા શેરના રૂ.-૩૦
૦ાા શેરના રૂ-૨૦
૦ા શેરના રૂ.-૧૦
નવટાંકના રૂ.-૫
અધોળના રૂ.-૨ાા

શેરના પાશેરા-૪
૦ાાા શેરના પાશેરા-૩
૦ાા શેરના પાશેરા-૨

શેરના નવટાંકા-૮
૦ાાા શેરના નવટાંકા-૬
૦ાા શેરના નવટાંકા-૪
૦ા શેરના નવટાંકા-૨
શેરના અધોળાં-૧૬
૦ાાા શેરના અધોળાં-૧૨
૦ાા શેરના અધોળાં-૮
૦ા શેરના અધોળાં-૪
નવટાંકના અધોળાં-૨

ઉંધી ધાત.

૨ અધશેરે એકશેર
૪ પાશેરે એકશેર
૮ નવટાંકે એકશેર
૧૬ અધોળે એકશેર
૪૦ રૂ. એકશેર
૩૦ રૂ. ૦ાાા શેર
૨૦ રૂ. ૦ાા શેર
૧૦ રૂ. ૦ા શેર
૫ રૂ. એક નવટાંક
૨ાા રૂ. એક અધોળ

શિક્ષકોએ આ પ્રમાણે દરેક ધાત ઉંધી બોલતા શીખડાવવી.

મણની ધાત.

૧ મણના અધમણીઆ-૨
૧ મણના દશશેરા-૪
૧ મણની પાંચશેરી-૮
૧ મણની અઢીશેરી-૧૬
૧ મણની સવાશેરી-૩૨
૧ મણના શેર-૪૦
૦ાાા મણના શેર-૩૦
૦ાા મણના શેર-૨૦
૦ા મણના શેર-૧૦

---

૧ મણના દશશેરા-૪
૦ાાા મણના દશશેરા-૩
૦ાા મણના દશશેરા-૨
૦ા મણનો દશશેરો-૧

---

૧ મણની પાંચશેરી-૮
૦ાાા મણની પાંચશેરી-૬
૦ાા મણની પાંચશેરી-૪
૦ા મણની પાંચશેરી-૨

---

૧ મણની અઢીશેરી-૧૬
૦ાાા મણની અઢીશેરી-૧૨
૦ાા મણની અઢીશેરી-૮
૦ા મણની અઢીશેરી-૪

---

૧ મણની સવાશેરી-૩૨
૦ાાા મણની સવાશેરી-૨૪
૦ાા મણની સવાશેરી-૧૬
૦ા મણની સવાશેરી-૮

તોલની ધાત.

૫ મણનો કોથળો
૭ મણનો નાનો હારો
૧૨ મણની માણી
૧૬ મણની કળશી
૨૦ મણની ખાંડી
૨૧ મણનો મોટો હારો
૨૪ મણનો ભાર
૩૦ મણની આલ્લી
૩૨ મણનું બેડીકું
૪૦ મણનો મુડો

૧૦૦ મણુનો મોરોમૂરો

નાના હુારાની ધાત.

હારાના મણુ-૭
૦।।। હારાના મણુ-૫।
૦।। હારાના મણુ-૩।।
૦। હારાના મણુ-૧।।।

માણીની ધાત.

માણીના મણુ-૧૨
૦।।। માણીના મણુ-૯
૦।। માણીના મણુ-૬
૦। માણીના મણુ-૩

કળશીની ધાત.

કળશીના મણુ-૧૬
૦।।। કળશીના મણુ-૧૨
૦।। કળશીના મણુ-૮
૦। કળશીના મણુ-૪

ખાંડીની ધાત.

ખાંડીના મણુ-૨૦
૦।।। ખાંડીના મણુ-૧૫
૦।। ખાંડીના મણુ-૧૦
૦। ખાંડીના મણુ-૫

મોટા હુારાની ધાત.

હારાના મણુ-૨૧
૦।।। હારાના મણુ-૧૫।।।
૦।। હારાના મણુ-૧૦।।
૦। હારાના મણુ-૫।

ભારની ધાત.

ભારના મણુ-૨૪
૦।।। ભારના મણુ-૧૮
૦।। ભારના મણુ-૧૨
૦। ભારના મણુ-૬

ગાલ્લીની ધાત.

ગાલ્લીના મણુ-૩૦
૦।।। ગાલ્લીનામણુ-૨૨।।
૦।। ગાલ્લીનામાણુ-૧૫
૦। ગાલ્લીના મણુ-૭।।

એડીયાની ધાત.

એડીઆના મણુ-૩૨
૦।।।એડીઆનામણુ-૨૪
૦।।એડીઆનામણ-૧૬
૦। એડીઆના મણુ-૮

મૂડાની ધાત.

મૂડાના મણુ-૪૦
૦।।। મૂડાના મણુ-૩૦
૦।। મૂડાના મણુ-૨૦
૦। મૂડાના મણુ-૧૦

કોડીની ધાત.

કોડીના નંગ-૨૦
૦।।। કોડીના નંગ-૧૫
૦।। કોડીના નંગ-૧૦
૦। કોડીના નંગ-૫

રૂપીયાઆનાનીધાત

રૂપીઆના આના-૧૬
૦।।।રૂપિયાના આના-૧૨
૦।।રૂપિઆના આના-૮
૦। રૂપિઆનાઆના-૪

આનાપાઇનીધાત.

એક આનાની પાઇ. ૧૨
૦।।। આનાની પાઇ ૯
૦।। આનાની પાઇ-૬
૦। આનાની પાઇ-૩

આનાબદામનીધાત.

આનાની બદામ ૧૦૦
૦।।। આનાનીબદામ ૭૫
૦।।આનાનીબદામ-૫૦
૦। આનાનીબદામ-૨૫

દોકડાબદામનીધાત.

દોકડાની બદામ-૧૬
૦।।। દોકડાનીબદામ૧૨
૦।। દોકડાની બદામ-૮
૦। દોકડાની બદામ-૪

આનાદોકડાની ધાત.

આનાના દોકડા-૬।
૨આનાના દોકડા-૧૨।।
૩આનાનાદોકડા-૧૮।।।
૪આનાના (પાવલીના) દોકડા- ૫
૮આના (અડધાના) દોકડા-૫૦
૧૨ આના (પોણા) ના દોકડા-૭૫
૧૬ આના(રૂપીઆના) દોકડા-૧૦૦

સોના રૂપાના તોલની ધાત.

૬ ચોખાભારની૧ રતી
૩ રતીનો ૧ વાલ.

૫...
૬૦ વિપળની ૧ પ...

डिक्टेशन.

मूर्खो, पालववुं, कह्युं, अल्या, आळसु, झंखवाणो, मच्यां, विचार, निशाळ, पस्तावो, डाह्यो, भेंस, लाव्यो, टूंका, डांस, शिक्षा, पूरी, स्वभाव, दंड, फर्याद, पूछवुं, घूमटो, कविता, विषे, दक्षिणी, नक्की, लूगडुं, संग्रह, प्रधान, विचार्युं, पाम्यो, विख, विंछी, विलायत, पांजरुं, अर्थ, प्रीत, मनुष्य, बच्चां, लुच्चाई, पूंजी, बनाव्युं, कृपाळु, ईश्वर, जवल्ले, इंद्रियो, नोखलाइ, स्त्रीआमणुं, नक्कर, निर्दय, मधपूडो, चित्त, चिचोडा, वटेमार्गु, स्वाद, विश्व, विख्यात, नित्य, परमेश्वर, दुःख, धान्य, चप्पु, छैयां, रूपिआ, नाम्यो, उठयां, डुं, क्रौंड, सिंधु, पैसादार, बिचारां, किल्ला, पदार्थ, जंपवुं, शूळ, तूराश, शेखशल्ली, तुरंग, मालिक, भोंयरूं, बिराजवुं, छज्जुं, भूपति, मित्र, तैयार, कूरकूरीओ, कबूतर, क्यारडा, बिलाडुं, दरिओ, क्यारा, सूरज, विद्या, अचंबो, वांदरुं, निरांत, इनसाफ, महिना, गति, प्रवाही, जुक्ति, जन्म, घुंटवुं, मूर्खाइ, निशानी, शींगडां, अ-

…, …स्पति, व-

…, कातीलोढुं, बंदूक, कल्लोल, सि-

…, …जना, ठूंठवावुं, दूश्मन, कूंडाळुं, वस्तुओ, भट्ठी, लोंदो, लोढुं, निराश, जिंडवां, जगन्नाथी, रेंटीओ, करोड, चंद्रमा, दर्पण, अंग्रेजी, मिनिट, अज्ञानी, सेंकडो, रस्तामां, विश्वपति, जगकर्त्ता, श्वास, शक्ति, छूपाववुं, शब्द, पुरुष, गृहस्थ, रसळ्यो, व्यंजन, स्वर, बाराखडी, जोडाक्षर, स्पष्ट, वाक्य, स्पर्श, उच्चार, आवडचा, लिपि, अनुस्वार, स्नेह, धर्मपुस्तक, मूळाक्षर, ब्राह्मणी, प्रसन, विन.

સમાપ્ત.